

God als zoekrichting.

**Stappen op de weg van de
voortdurende vragen:**

Wie is God?

Wat is God?

Waar is God?

Leo Raph. A. de Jong o.p.

Januari 2014.

no. 16.

**Bij gelegenheid van het twintigjarig
bestaan van het
Leerhuis Spiritualiteit.
Het Steiger.
Rotterdam.**

Woord vooraf.

"GOD" als zoekrichting.

Stel: je bent op weg naar Amsterdam. Je rijdt over de A 15 en dan zie je het bord: "*Amsterdam 55 km.*". Nu weet je, dat je op de goede weg bent en nog 55 kilometer moet afleggen om te komen, waar je wilt zijn.

Stel: je bent op weg naar Degene - of Datgene - Die zin, doel en richting aan je leven geeft. Dan zie je langs je levensweg het bord:

"GOD. Oneindig". In vergelijking met dat bord naar Amsterdam weet je dus, dat je op de goede weg bent, maar dat de reis wel eens heel lang kan duren.

Daarover echter niet getreurd. Je levensweg voert wellicht door schitterende landschappen, boeiende steden, lieflijke dorpjes. Soms ook door brand geteisterde bossen, ruïnes van een oorlogsverleden, kerkhoven en lelijke verlaten industrieterreinen. Je mag best even stoppen onderweg om van het landschap te genieten, een museum te bezoeken of een kop koffie te drinken op een dorpsplein. Maar dan zal je toch verder moeten rijden om achter de horizon weer nieuwe vergezichten van deze route te ontdekken. Maar je moet wel het bord "*GOD*" als zoekrichting blijven volgen, wil je deze speciale weg verkennen. Er zijn natuurlijk ook andere wegen, die heel boeiend kunnen zijn. Maar nu kiezen wij God als zoekrichting.

Dat gaan we dus doen in de komende cursusperiode van het Leerhuis Spiritualiteit. "**GOD ALS ZOEKRICHTING**". En we zien wel, langs welke landschappen ons die weg zal leiden. Gaat u mee met onze bustocht op weg naar God? Lijkt ons een leuke invulling van het twintigjarig bestaan van ons leerhuis! En misschien zit de "**GROTE ONBEKENDE**" zelf wel achter in de bus. Je weet maar nooit!

November 2013.
Leo Raph. A. de Jong o.p.

(Bij gelegenheid van het twintigjarig bestaan van het Leerhuis
Spiritualiteit.)

Inhoud.

Blz. 4. Inleiding.

Blz. 6. Hoofdstuk 1. God als zoekrichting.

Blz. 11. Hoofdstuk 2. Eenheid, meer dan de som van de delen.

Blz. 17. Hoofdstuk 3. Ik ben de onuitsprekelijke stilte.

Ik ben het uitspreken van Mijn Naam.

Blz. 23. Hoofdstuk 4. Panentheïsme en barmhartigheid.

Blz. 28. Hoofdstuk 5. Openbaring en ervaring.

Blz. 38. Hoofdstuk 6. Mijn eigen grondervaring.

Inleiding.

Vaak hoor ik in een gesprek over geloven, dat iemand verzucht: "Alsjeblieft geen theologie!" Wat is daarmee bedoeld? Blijkbaar heeft het woord "theologie" een geur gekregen van: abstract, theoretisch, niets met het ware leven te maken, een intellectueel spelletje. Dat is een zware degradatie van het oorspronkelijke idee. Maar ik vrees, dat theologen het er ook wel naar gemaakt zullen hebben, dat het woord "theologie" zo negatief wordt beoordeeld.

Toch is het in oorsprong een mooi woord. Theo-logie: Wijsheid rond de Godsvraag. En gegeven wat er allemaal met dat woord "God" gezegd, gedaan, beweerd, veroordeeld en zelfs vermoord wordt, is het een heel goed idee, om daar wat menselijke wijsheid in te mengen. Openlijk wordt dat woord dan wat milder, wat minder een wapen in de handen van mensen, die anderen omwille van hun geloof vervolgen, uitsluiten, excommuniceren, veroordelen, doden.

In de Middeleeuwen werd de theologie genoemd: "*Fides quaerens intellectum*": het geloven, dat naar een intellectuele, rationele, verstandige verwoording en verantwoording zoekt. En is dat niet precies, wat ieder mens doet, die bewust probeert te geloven? In elke Godsdienst proberen velen dat, ook al voelen zij aan, dat het altijd een zoeken zal zijn, een poging, nooit afgewerkt. Want geloven speelt zich af op een ander vlak: op het terrein van levenskeuzes, zingeving, zich aangesproken voelen. Niet in het verstand, maar in het hart, om het wat kort te zeggen.

Het is een heel goede zaak, als men dit onderscheid niet tot een scheiding maakt, ook al is dit vaak genoeg gebeurd en gebeurt het nog. Dan wordt geloven immers: "Kritiekloos waarheden slikken op gezag van een ander".

Maar daar heb ik mijn verstand niet voor gekregen! Het veroorzaakt een merkwaardige geestelijke gespletenheid. Buiten de kerk, synagoge of moskee ben ik een anders denkend mens,

dan binnen het heilige gebouw. Buiten ben ik wetenschappelijk-kritisch; binnen blindelings gehoorzaamend. Ik voor mij zou die gespletenheid niet al te lang volhouden. Ik vermoed, dat de straat het dan zal winnen van de kerk. Onkerkelijkheid dus; zoals bij zo ontzaglijk veel van onze tijdgenoten in Westeuropa nu het geval is.

Hier volgt dus een poging van mijn "*Fides quaerens intellectum*"; van de manier, waarop ik mijn geloven probeer te begrijpen, kritisch te bezien, rationeel te beargumenteren, en er samenhang in te ontdekken. En mijn opvattingen te vergelijken met die van anderen, die erover mijmerden en schreven. Wellicht kan ik iets verder kijken, dan zij dat konden, maar dat kan ik alleen maar, omdat ik op hun schouders sta.

In de maand Januari 2014 bestaat het "Leerhuis Spiritualiteit" van het Steiger, in het centrum van Rotterdam, twintig jaar. Een leerhuis is méér dan een plaats van intellectuele bezigheid. Er is ook de spirituele praktijk: begeleiding, meditatie, viering, lectio divina, dialoog, enz. Misschien is die praktijk binnen een leerhuis wel belangrijker dan de theologie, die er achter zit.

Maar toch: in de traditie van de Rijnlandse mystiek, met onder anderen de Dominicanen Eckhart, Suzo en Tauler (1300-1360) heeft het denken over God en Godsdienst en het (s)preken vanuit deze achtergrond een grote zielzorgelijke waarde. Althans: dat vindt men in de Dominicaanse traditie, binnen welke dit leerhuis ontstaan is en tot nu toe werkt.

"Fides, quaerens intellectum" dus. Hier een poging om mijn geloven verstandelijk wat inzichtelijker te maken.

Leo Raph. A. de Jong o.p.
=====

Hoofdstuk 1. **God als zoekrichting.**

*Men moet geduld hebben met het onopgeloste in het hart
en proberen de vragen zelf lief te hebben als ontoegankelijke
ruimtes,
als boeken, geschreven in volkomen onbekende taal.
Wanneer men die vragen leeft,
leeft men misschien geleidelijk, zonder het te merken,
op een ongewone dag binnen in het antwoord.*
(Rainer Maria Rilke).

God als zoekrichting. Eigenlijk wel een interessante opdracht, vind ik. Zoals je de opdracht kunt krijgen om eens op internet of in publicaties op zoek te gaan naar het leven en werken van bijvoorbeeld Willem de Zwijger. Je vindt, wat anderen van hem te weten kwamen; je snuffelt internet af, of er andere onderzoekers zijn, die iets toe te voegen hebben; langzaam maar zeker ontstaat er voor jou een beeld van die mens.

Je kunt ook iets dichterbij huis blijven; een zoektocht naar wat "vriendschap" of wat "liefde" is. Weer kan je gaan zien, wat anderen aan ervaringen, kennis en kunde erover te melden hebben. Maar nu komt er een nieuw terrein van onderzoek bij: heb ik zelf ervaring met de werkelijkheid, die met deze woorden aangeduid wordt? Misschien is het nu zelfs mogelijk om de zoekrichting om te keren: eerst zien, wat mijn eigen ervaring mij te leren heeft. En daarna kijken wat anderen erover te melden hebben. Wellicht bevestigen zij, wat ik al vermoedde of vullen zij aan wat ik al wist.

Transcendentie.

Maar hoe ga ik te werk, als ik mijzelf als zoekrichting het woord "God" voorstel? Dan moet ik eerst zo ongeveer weten, wat ik met dat woord bedoel, anders zoek ik in allerlei willekeurige richtingen, die elkaar wellicht zelfs tegenspreken. Dus: wat zoek

ik, als ik God zoek? Wel, ik stel voor, dat wij dit zoekwoord eerst zo weinig mogelijk inhoud meegeven, om de richting, waarin wij gaan zoeken, zo open mogelijk te houden. Ik heb een voorstel: Onder het woord "God" verstaan wij voorlopig: datgene - of degene - die ons ten goede overstijgt. Geleerden noemen dat met een moeilijk woord: TRANSCENDENTIE. Wat overstijgt ons en lokt ons uit om beter te zijn, dan wij zijn? Zullen wij eens op zoek gaan? Eerst maar bij niet-theologen, bij mensen, die midden in de moderne opinievorming staan. Bij voorbeeld de jurist-filosoof Ronald Dworkin, kort geleden overleden.

By "ethical independence" Dworkin means the individual's independence to decide for himself or herself how to acknowledge the "felt conviction that the universe really does embody a sublime beauty." One form of acknowledgment might be the practice of theism — traditional religion with its rituals, sacred texts, formal prayers, proscribed and prescribed activities; but the conviction of the universe's beauty does not, says Dworkin, "suppose any god" as its ground. Once we see this, we are on the way to "decoupling religion from a god" and admitting into the ranks of the religious those who are possessed by that conviction but do not trace it back to any deity. They will be, Dworkin declares, "religious atheists."

(STANLEY FISH: "Deeper than God: Ronald Dworkin's Religious Atheism",
New York Times, Sept. 23. 2013.)

"De overtuiging, dat het universum werkelijk een sublieme schoonheid bevat. En het daadwerkelijk erkennen van die schoonheid kan een God als grond veronderstellen - met de bekende rituelen, heilige teksten, gebeden, voorgeschreven activiteiten, enz. - , maar dat is niet nodig. Er zullen ook religieuze atheïsten kunnen bestaan".

De ervaring van SCHOONHEID: de eerste ervaring, die ons "gewone" menselijke ervaren overstijgt - transcendeert. Wij herkennen wellicht die ervaring, als wij zeggen: "Ik had er geen woorden meer voor. Ik was sprakeloos". Een ervaring, die "onze woorden voorbij" is. En Ronald Dworking beweerde, dat die ervaring ten grondslag ligt aan heel ons omgaan met het universum, waarvan wij deel uitmaken; in het kleine en in het

grootse; in de geboorte van een kind en in de majesteit van het Noorderlicht. En dat deze ervaring de grondslag moet zijn van geheel onze wetgeving, wil deze niet in letterzifterij en gebondenheid aan verouderde formuleringen haar eigen doel - het welzijn van de samenleving - missen.

Nog een ervaring, nu uit eigen kennissenkring. Een mij goed bekend echtpaar is vele jaren getrouwd, met de ups en downs, die dat meebrengt. De man kan nogal eens down en depressief zijn, pessimistisch over zichzelf en eigen functioneren. In zo'n duistere bui zat hij zijn vrouw uit te leggen, dat hij echt niet begrijpen kon, waarom zij van hem hield. Hij had immers zo veel vervelende eigenschappen.....En hij was nu bepaald ook niet de meest troostrijke en optimistische persoon om in je omgeving te dulden..... Hij verpeste vaak de sfeer en was slecht in het contact leggen met anderen....En zo nog een tijd door! Zijn vrouw zweeg. Toen hij eindelijk ophield met zijn duistere litanie van zelfveroordelingen, zei zijn vrouw: "*Daarom houd ik van je!*". En ook dan sta je - zoals wij dat in het Nederlands zeggen - "*Met stomheid geslagen*".

Die uitspraak is in dit verband totaal onlogisch. Het heeft niets van een "zinnig" antwoord op wat gezegd werd. En toch is het een groots antwoord, dat in één beweging de gehele vraagstelling naar een ander niveau tilt, dus de vraagstelling overstijgt, transcendeert. Het is een van de vele ervaringen van wat wij onder allerlei namen kennen: troost, goedheid, liefde, vergeving, barmhartigheid, vriendschap-om-niet. Je weet, dat het in de strikte zin van het woord onlogisch is, dat je het niet verdient, dat het eigenlijk niet past in de gegeven realiteit. Maar wij kennen hopelijk ook de ervaring van Ruimte, van licht, van nieuwe openheid en nieuwe kansen, die onverwacht geboden worden, als was het een kleine wedergeboorte. Ook het onverdiende GOEDE overstijgt ons en maakt ons "woordeloos".

Er is nog een derde mogelijkheid van het ervaren van een terrein voorbij al onze woorden en gedachteconstructies. De

vroeg gestorven Nederlandse auteur Frans Kellendonk schreef: "Ik begrijp steeds beter, waarom de Joden de Heilige Naam - JHWH; komt duizenden keren in de Bijbel voor - nooit hardop uitspreken, uit pure eerbied. Ik begin datzelfde ontzag te voelen, als ik het woord WERKELIJKHEID hoor". Wat is dit voor een ervaring, de WERKELIJKHEID? Als kind "ontdekte" ik hier al iets van.

Zoals zoveel kinderen zag ook ik in mijn jeugd de film "Bambi" van Walt Disney. Het verhaal van een pasgeboren hertje, dat door zijn wijsneuzige vriendje Stampertje wegwijs gemaakt wordt in de vreemde wereld, waarin hij geboren is. Uiteraard ben ik heel veel vergeten, maar merkwaardigerwijs is één scène nooit uit mijn geheugen gewist. Voelde ik als kind onbewust al aan, dat hier iets heel wezenlijks werd gezegd?

Bambi en Stampertje wandelen over een pad. Ineens ziet Bambi een groot veld, vol met stralende, gele "dingetjes". Bambi kijkt zijn vriendje vragend aan. "Dat zijn bloemen", zegt Stampertje.

Plots fladdert uit dat bloemenveld een klein geel "dingetje" omhoog. "Bloem!" zegt Bambi, tevreden over zijn nieuwe inzicht. "Neen", zegt Stampertje, "Dat is een vlinder!".

Dan vliegt er een groot, ander "ding" door de lucht. "Vlinder?", vraagt Bambi, nu iets voorzichtiger geworden. "Neen", zegt Stampertje: "dat is een vogel!".

Wat gebeurt hier? Wij worden geboren in een grote anonieme eenheidswereld, waar nog niets nader te onderscheiden is en alles met alles samenhangt en in elkaar overvloeit. "De wereld van het sprookje", waarin kinderen nog enige tijd leven, hangt hiermee samen. Er is een fundamentele eenheidservaring. Een steen kan - op de juiste wijze betoverd - grote effecten hebben op mensen in een andere stad. Een verkeerd uitgesproken magische spreuk kan leven aan de andere kant van de planeet verwoesten. Sinterklaas bestaat, weet alles en kan over de daken rijden. Want alles is met alles verbonden. Sprookjes en verhalen openbaren

die samenhang. Kinderen zijn er dan ook dol op.

Langzaam maar zeker leren we onderscheiden. Dit is mamma en dit is pappa. Dit is een broertje, maar dat is een vreemde snuiter, die je "oom" moet noemen. Dit is een hond en geen poes. Wij leren om de dingen uit de primitieve oer-eenheid naar voren te halen en ze nader te benoemen en te bepalen. Wij krijgen grip op onderdelen van de wereld. Wij gaan de dingen "Be-grijpen". "Dit is dit, en niet dat!". Ons detailleren en onderscheiden gaat steeds verder en verder, tot en met de verschillen in moleculen, atomen, neutronen, DNA-onderdelen, enz. toe. De wereld valt in fragmenten uiteen, en ieder fragment kunnen we tot in de finesses onderzoeken en trachten te begrijpen. Daarvoor moeten wij het isoleren: losmaken uit de omgeving en tot "object-van-specifiek-onderzoek" maken: objectiveren.

Dit proces is in de afgelopen eeuwen in de West-Europese cultuur enorm geïntensiveerd. Moderne techniek en medische wetenschap zouden ondenkbaar zijn zonder deze intensivering. Maar in deze ontwikkeling, die op veel terreinen heilzaam is, zijn bepaalde gegevens bijna totaal uit de belangstelling en het zicht verdwenen: de fundamentele eenheid en samenhang van alles wat bestaat en leeft. Het respect voor "het geheim der dingen". En de samenhang tussen deze twee gegevens: de eenheid van alles in het: HET-KENBARE-OVERSTIJGENDE: in het Mysterie.

=====

Hoofdstuk 2.

Eenheid, meer dan de som van de delen.

Het geheim van de dingen.

De eenheid van alles. Langzamerhand - en vaak door schade en schande - komen wij erachter, dat de werkelijkheid ook een enorme, samenhangende, delicate eenheid vormt. Als wij de grote zuurstofleveranciers: de oceanen, vervuilen en de oerwouden kappen, kon het wel eens gebeuren, dat wij - letterlijk - geen adem meer krijgen. Als wij onze machines, auto's, verwarmingen, enz. onbeperkt gebruiken, kon de temperatuur wel eens dramatisch stijgen, de ijskappen van de polen doen smelten en het zeewater tot gevaarlijke hoogten laten stijgen. Overdadig energieverbruik hier leidt mede tot de toenemende kracht van tropische stormen elders.

Wij noemen de dingen, de mensen, de organen in ons lichaam, onze dromen, gevoelens, onze symfonieën en gedichten , bij name. Wij geven al die werkelijkheden een eigen naam om "grip" te krijgen op de werkelijkheid: om de werkelijkheid in onderdelen te "begrijpen". Dit is een maag en geen lever. Dit is hout en dat is olie. Dit is een spreekwoord en dat is een olifant. Enz. Zo kunnen wij de werkelijkheid aan ons en aan onze verlangens onderwerpen. Wij kunnen ieder onderdeel gedetailleerd ontleden en bestuderen. En dat heeft geweldige voordelen. Moderne techniek en medische wetenschap zouden ondenkbaar zijn zonder deze ontleding van de werkelijkheid in onderdelen, zodat wij zo'n onderdeel nauwkeurig kunnen bestuderen. Maar is er ook een schaduwzijde aan deze manier van benaderen van de werkelijkheid?

Ik las eens, dat Goethe ontzet was, toen hij hoorde van de ontdekking, dat het witte licht ontleed was in de verschillend gekleurde tinten, die samen het witte licht vormen. Waarom die ontzetting? Omdat je pas kunt "ontleden", als het object "dood" is. Zo doden wij dieren in het laboratorium om ze te "ontleden" en te onderzoeken. Hebben wij dus het witte licht "gedood" om het te kunnen ontleden? Wat zou dat dan betekenen? Of vinden wij

Goethe's woorden: "poëtisch geklets, dat niets met de werkelijkheid van doen heeft?"

Oei, dat woord "werkelijkheid"! De jong overleden schrijver Frans Kellendonk noteerde: *"Ik voel steeds beter aan, waarom de Joden uit eerbiedige huiver de heilige Naam JAHWEH nooit hardop uitspreken. Ik voel diezelfde huiver bij het woord "Werkelijkheid". En ook: "Ik heb in de werkelijkheid een leemte ontdekt, waarin God - als Hij zou bestaan - heel goed zou passen"*.

Ik vermoed, dat Frans Kellendonk niet op de hoogte was van de werken van de prediker en mysticus Johannes Tauler o.p. (ongev.1350) die zes eeuwen eerder in een preek zo ongeveer hetzelfde besef verwoordde:

Hier wordt het woord waar, dat de profeet sprak in het boek der psalmen: "abyssus abyssum invocat", de afgrond leidt de afgrond binnen. De afgrond die geschapen is, leidt de ongeschapen afgrond (het onkenbare Mysterie. L.d.J.) in zich binnen en die twee afgronden worden een enige één, een louter Goddelijk zijn. en daar heeft de geest zich verloren in Gods Geest, in de grondeloze zee is hij verdronken".

(Preek: "Hij ging in een schip, dat van Simon was".)

Wat is dat eigenlijk: "De werkelijkheid"? Onze begrippen en namen verwijzen ernaar; proberen onderdelen ervan te bevatten; trachten die werkelijkheid te bezien vanuit bepaalde gezichtspunten. Zo proberen wij grip te krijgen op die werkelijkheid. Kennen wij hiermee echt die werkelijkheid door en door? Zijn onze begrippen de werkelijkheid en niets dan de werkelijkheid? Vallen ons begrip van de werkelijkheid en de werkelijkheid zelf samen in één waarheid? Doorzien wij werkelijk de werkelijkheid? Natuurlijk niet.

De werkelijkheid kan ons maar al te vaak plaatsen voor grote verrassingen, die onze zekerheid schokken. Soms is dat heel vreugdevol en boeiend voor ons; soms afschuwelijk pijnlijk, wanhopig of onzeker makend. De werkelijkheid is niet

geïnteresseerd in de vraag, of wij hem goed begrijpen of niet. De werkelijkheid is er gewoon, met of zonder ons begrip. In een wat simpel voorbeeld uitgedrukt: "Het is heel terecht, dat ik een zwaluw onder de soortnaam "zwaluw" of "vogel" probeer te begrijpen. Maar een "vogel" , een "zwaluw", bestaan niet. Er bestaan slechts individuen, eenlingen, die wij een beetje proberen te begrijpen onder de verzamelnaam "vogel", of "zwaluw". Geen enkele zwaluw zal echter geamuseerd of verontwaardigd omkijken, als ik uitroep: "Hé, daar vliegt een olifant!" Onze begripsvorming of misvorming raakt hun "zijn" als individuele eenheden niet. Het "zijn" van de werkelijkheid ontsnapt aan ons begrijpen; blijft geheim. Een docent uit Delft schreef een boek, dat hij dan ook terecht de naam meegaf: "*Het geheim der dingen*".(Prof. A. van den Beukel) Wanneer wij dit inzien of gaan vermoeden, komt er Transcendentie en opent zich een mysterieuze werkelijkheid achter al onze woorden,begrippen, constructen, wetenschap. Achter al ons "be-grijpen" van de werkelijkheid. In het Boeddhisme wordt dit besef genoemd: "de Wijsheid voorbij alle wijsheid".

*"Er is enkel die ene werkelijkheid, godgeklaagd gruwelijk
en goddelijk mooi".
(Hein Stufkens.)*

Het woord: "God".

*God is eeuwige ledigheid, duisternis, niet te vatten in taal en beelden.....
afgrondelijke diepte..... duistere stilte en een wilde woestijn".*

(ARJAN BROERS: "Dwarsliggers in de Naam van God". Mystici van Hadewych tot Hillesum.
Baarn, 2002, blz. 88.)

Ik hoor en lees vaker, dat het wellicht beter is om het woord "God" niet meer te gebruiken. Ik begrijp de grote aarzeling voor dit woord, want het is een containerbegrip geworden. Ieder stopt er betekenis in, waarvan hij/zij vindt, dat die er natuurlijk in moet zitten. En zo werd het woord "God" een van de meest gebruikte en misbruikte woorden, die de menselijke taal kent.

Het werd zegenbede ("*Adios*") en vloek ("*Godverdomme*"). Dankzegging ("*Goddank*") en oorlogskreet om anderen te doden

(strijdkreet tijdens de kruistochten: "Dieu le volt": God wil het. "Allah hu akbar"). Het werd een woord om te straffen ("Rampen zijn een straf van God". Zie vele teksten in de Bijbel) en een woord van vergeving ("God is Liefde", "Zeventig maal zeven maal vergeven"). Een woord vol dreiging ("God ziet het!") en een woord vol mededogen ("Heer, ontferm U over ons"). Het werd een woord van macht ("Het heeft God en ons behaagd om U het volgende voor te schrijven") en een woord van onmacht ("God beware me") Het werd een woord van niet-meer-weten ("De Onnoembare") en een woord van absolute zekerheden ("Wie de Here Jezus niet bewust als heiland en verlosser aanvaardt, gaat zeker verloren!"). Het werd een woord van absoluut bezit ("**ónze** God is de enige ware!") en van totale verbijstering ("Mijn God, mijn God, waarom heeft U mij verlaten". God is het zeker eens met de Rooms-katholieken, met de Gereformeerden, met de Moslims, met de Evangelischen, met de Zenboeddhisten, enz. enz. enz. En uiteraard vindt ieder weer, dat hij/zij gelijk heeft: dat God aan zijn kant staat. Kortom: GOD??? God-mag-het-weten!.

Het woord "God" zegt dus heel veel over mij, over ons, over onze gemeenschap, en weinig of niets over DIE ENE, die wij ermee denken te benaderen. Het is een woord-van-projecties geworden. Alles wat wij menen zeker te weten, waar wij bang voor zijn, waarop wij hopen, waar wij ons aan vastklampen, wat ons macht en aanzien geeft, wat onze onmenselijkheden verdoezelt, waarmee wij ons kunnen afzetten tegenover anderen; al die menselijke hebbelijkheden en onhebbelijkheden projecteren wij in dat ene woord "God". Ik begrijp, waarom Meister Eckhart o.p. rond 1315 in een preek uitriep: "*Ik bid God iedere dag mij van God te verlossen*".

En ook de belijdenis: "Ik geloof in de God van de Bijbel" , brengt ons bij nader inzien niet veel verder. wat weer komt de vraag op: "Welke God van de Bijbel". Voor welk Godsbeeld in de Bijbel kies je?

A) De God, die tot misdaden tegen de menselijkheid oproept? ("*Dit zegt Jahwe van de machten:...sparta de Amalekieten niet,*

maar brengt allen ter dood, mannen en vrouwen, kinderen en zuigelingen, runderen en schapen, kamelen en ezels".>1 Samuël, 15, 3<)

B) Een God, die een bevriend echtpaar - Abraham en Sara - in de diepste wanhoop stort, omdat Hij de opdracht geeft hun enige zoon Isaak aan Hem te offeren. Weliswaar verhindert Hij op het laatste ogenblik dit dodelijk offer, Maar die God eist wel blinde gehoorzaamheid, dwars tegen alle menselijke gevoelens in.(Genesis 22.) (Paul Cliteur noemt dit verhaal de bron van het Theo-terrorisme: blinde gehoorzaamheid ten koste van alles en allen.)

C) De God, die een volk oproept om andere volken, die ergens legitiem wonen, te verdrijven? ("*Aan uw nakomelingen schenk Ik dit land, vanaf de beek van Egypte tot aan de rivier de Euphraat. Het gebied van de Kenieten, Kenizzieten, Kadmonieten, Hethieten, Perizzieten, Refaïeten, Amorieten, Kanaänieten, Girgasiëten en Jebusieten*".> Genesis 15, 18+19<) ("*Jahwe sprak tot Mozes: Wanneer gij in Kanaän komt, dan zullen de grenzen van dat land de grenzen van uw bezit zijn*". > Numeri 34, 1.<) ("*Gij moogt geen medelijden met de in Kanaän wonende volken hebben*".>Deuteronomium 7, 2<)

D) De God, die in ziedende en nietsontziende woede Zijn volk wil afstraffen. (Jeremia 4,5-10.)

E) De God, die opkomt voor een volk, dat zucht onder slavernij. Maar daarbij tegelijkertijd een ander volk - de Egyptenaren - vrouwen, mannen, kinderen, eerstgeborenen, verantwoordelijken en onschuldigen, met de ene ramp na de andere slaat. (Exodus 7-12.)

F) De God, die één bepaald volk - Israël - liefheeft, voortrekt, uitverkiest en daarom alle ander volken afwijst, of gebruikt om Zijn uitverkoren volk te straffen, te belonen, te bevrijden?

G) De God, die alle volken als tot zich behorend en geliefd beschouwt, even geliefd als Israel? (Psalm 87)

H) De God, die de heidense vorst Cyrus tot Zijn Messias, Zijn heilbrengende gezalfde, aanstelt? (Jesaia 45.)

I) De vreemde, lieve God van Jezus Christus, die letterlijk door de knieën ging om een paar mensen frisse voeten te bezorgen,

en die totaal vermorzeld, verlaten en stukgebroken stierf aan een kruis? En die juist in die totale leegheid en machteloosheid God(delijk) werd.(Aldus Paulus in zijn brief aan de Filippenzen, 2, 6-11) Een God, die wil dienen en niet gediend worden. Een God dus, aan Wie weinig macht kan worden ontleend.

J) De God, die "woont" in de liefde.(1 Johannes 4,8: "*De mens zonder liefde kent God niet, want God IS liefde*")

Als ik nu zeg: "Ik kies natuurlijk voor dit beeld van God in de Bijbel en niet voor dat beeld", dan is daar niks mis mee, maar dat roept wel onmiddellijk de vraag op: "Wat is dan de grond en de verantwoording voor die keuze"?

Dus dat woord maar afschaffen als totaal onbruikbaar geworden? Als zo veel betekenissen hebbend, dat het in zich betekenisloos geworden is Maar wat dan voor al die mensen, die in pijn, in wanhoop. in geluk, in verwondering, in vertedering, in dankbaarheid, fluisteren of schreeuwen: "MIJN GOD!"

=====

Hoofdstuk 3.

"Ik ben de onuitsprekelijke stilte. Ik ben het uitspreken van Mijn Naam".

(Tekst uit de literatuur van de Gnosis)

"Ik ben de onuitsprekelijke stilte".

Al heel lang boeit mij deze uitspraak uit de "Woestijnwijsheid": teksten uit het gebied van het Midden Oosten. Later werd hetzelfde geformuleerd in de woorden van Gregorius van Nazianze (380 na Chr.): *"O, Gij, voorbij alle dingen, hoe anders U noemen, Onnoembare, Gij"*. Ook de Chinese wijsgeer Lao Tse formuleerde zo iets, vele eeuwen eerder: *"Het Tao, dat ik beschrijf, is niet het Tao, dat ik beschrijven wil. Toch wil ik het beschrijven"*. Er wordt gewezen naar een grote, Lege Ruimte, of Ruime Leegte achter al onze woorden, begrippen, formuleringen, dogma's, zekerheden, constructen.

"Naar binnen keren in het absolute van de geest, daar waar niets te vinden is en waar we dit niets God noemen....."

(NICO TYDEMAN: "De afgrond waarin ik kijk en die mij aanstaart", in:

Eckhart nu. Tien visies op Meister Eckhart.
Amsterdam/Antwerpen, 2010, blz.153.)

Of, zoals Meister Eckhart o.p.(ongev.1320) het zelf formuleerde:

*"God is noch zijn, noch intellect, noch onderkent Hij dit of dat.
Daarom is God leeg van alle dingen,
en daarom is Hij alle dingen"*.

"God: Todo y Nada, Alles en Niets".

(Johannes van het Kruis,ongev.1550)

*"Er is een vlakte voorbij alle kwaad en goed.
Daar wil ik je ontmoeten"*.

(Mevlana Rumi)

En ik zou hier nog veel meer uitspraken van onze eigen mystici en wijzen, en van die uit andere Godsdienstige culturen, kunnen noteren.

Wij zullen dus moeten ingaan in de "Wolk van het niet-weten",

zoals een onbekende veertiende eeuwse Engelse mysticus zijn studie noemde.

Dit weten, dat ik het niet weet, kan heel bedreigend zijn, want het ontnemt mij het gevoel van zekerheid. Het kan ook heel bevrijdend zijn. Al mijn twijfels over God, over geloven, over moraal, over dogma's, over liturgische handelingen, enz. zijn het begin van Wijsheid. Zij openen poorten in de muur van ons kennen en begrijpen. Zij zijn ervaring van een glimp van de onmetelijke vlakke van het niet-weten achter al onze moraal, woorden, begrippen, dogma's, formuleringen, constructen. Een spoor van Mysterie. Een besef van de Wijsheid achter alle wijsheid, zoals dit in het Zen-boeddhisme wordt genoemd.

Ik las ooit in een artikel van Huub Oosterhuis, dat de oorspronkelijke Indogermaanse betekenis van het woord "God" heel open en oningevuld is. Het zou zoiets betekenen als: `De/Het AANGEROEPENE`. Er zijn mensen, die iemand of iets aanroepen, dat grootser is dan zij. Dus noemden wij die grootsheid: "De/Het Aangeroepe": God.

"Ik ben het uitspreken van Mijn Naam".

Om te beginnen moeten wij nogmaals zeggen, dat alle woorden, alle namen, die wij spreken over de Onnoembare, menselijke projecties zijn. Alle namen, zonder uitzondering! Wij kunnen gewoonweg niet anders, want alle woorden die wij zeggen, alle namen, die wij geven, alle begrip, dat wij menen te hebben, het zijn even zovele MENSELIJKE woorden, namen, begrippen, die wij op het Onnoembare plakken. Professor Kuitert had gelijk toen hij schreef: "*Alle spreken over Boven komt van beneden, ook als wij zeggen, dat het van Boven komt*". En de Nijmeegse hoogleraar Han Fortmann noemde zijn grote studie over dit onderwerp: "*Als ziende de Onzienlijke*". De opmerking van moderne atheïsten, dat alle spreken over God een projectie is, is dus niets nieuws. Meister Eckhart o.p. zou dit 700 jaar geleden onmiddellijk hebben toegegeven. Maar is daarmee het verhaal uit?

Van dat Onnoembare weten wij dus, dat wij het niet weten. Die onoverbrugbare kloof kan onze kennis en verwoording nooit passeren. Het Zenboeddhisme spreekt hier over de poortloze muur, die ons van de Onnoembare werkelijkheid scheidt. De dichter Rainer Maria Rilke sprak over een gordijn, dat de Goddelijke ruimte en onze menselijke ruimte van elkaar scheidt. Dat gordijn is opgebouwd uit "*Uw ikonen*": uit de beelden, die wij ons maken van de Onafbeeldbare. En toch praten wij wat af over de Onkenbare! Wij kunnen het blijkbaar niet laten. Waarom niet? Omdat wij een relatie willen hebben met DIE ENE. Omdat wij contact willen hebben met het Uiteindelijke, dat zo ontzaglijk veel grootser is, dan wij ons kunnen voorstellen, en waarvan wij toch deel uitmaken. Omdat wij zoeken naar Oneindigheid, naar de diepste Waarheid, naar het Definitieve, naar zin en samenhang. Omdat wij verlangen naar de Bron en de uiteindelijke Oceaan van alles en van iedereen. Omdat wij zoeken en verlangen naar uiteindelijk Licht, uiteindelijk Liefde. Dus laten wij de naamgeving maar eens nader bezien.

Iemand of iets een naam geven heeft heel wat meer gewicht dan in het Nederlandse gezegde gesuggereerd wordt: "*Het beestje moet nu eenmaal een naam hebben*". Alsof de naam een bijkomstigheid is! Integendeel. De naam is de draagster van mijn relatie tot de met name genoemde en van de relatie van de genoemde tot mij. Als een minnaar zijn geliefde "*Mijn schat*" noemt, dan zegt dat heel veel over de "plaats" van hun relatie in diens leven. Heel vaak krijgen kinderen dan ook een "koosnaampje" van hun ouders, dat de bijzondere plaats van dit speciale kind in het gezin aangeeft: "Toontje, mijn zoontje". "Poppedijntje". "Prinsesje". Namen zijn dus verre van vrijblijvend. In de Romeinse cultuur werd zelfs van zogenaamd "gewone" namen gezegd: "Nomen est omen": de naam is als een voorteken voor dit unieke leven. De naam tekent de relatie van deze unieke persoon met het bestaan. Niet voor niets vieren vele volkeren dan ook de naamdagen in plaats van de verjaardagen. En het feit, dat in Nederland dit geven van namen wat afgevlakt is, doet niets af aan de oorspronkelijke waarde. De naam is de sleutel en de

draagster van relaties.

Dus zijn alle woorden, namen, begrippen, gebeden, dogma's, heilige teksten over de/het Onnoembare, in twee betekenissen relatief:

A) nooit de "Andere" - de mysterieuze - werkelijkheid echt begrijpend. Nooit objectief wáár. Nooit de grens tussen onze wereld en gene zijde passerend. Altijd projecties: altijd woorden over de Onverwoordbare.

B) Een relatie aangevend. Ik probeer een relatie aan te gaan met die mysterieuze andere zijde, voorbij alle woorden. Het zijn als het ware: liefdeswoordjes, wellicht onzin voor de objectieve buitenstaander. Maar heel waardevol voor de geliefden. Voor mij, voor ons is de Onnoembare, zoals wij Hem van harte noemen.

Jezus van Nazareth noemde Hem:"Abba": Pappa. Teresa van Avila gebruikte graag de naam: "Zijne majesteit". Johannes van het kruis en vele anderen spraken over "Mijn Lief". "God is liefde" , zei de Johanneïsche traditie. "Logos", en "Licht" zijn geliefde namen in het evangelie van Johannes.

Een al overleden pastorale werkster sprak graag over "Godelieve". Ook de Boeddhistische traditie kent namen: Nirwana, Niets(van dit alles),Licht.

Meister Eckhart o.p. zei in een preek: "Wie niet in al mijn preken het woord "barmhartigheid" hoort, heeft er niets van begrepen".

Uiteraard zullen gelovige mensen in grotere vieringen en samenkomsten, of in algemenere geloofscontacten gebruik moeten maken van namen voor de Onnoembare, die voor ieder van die groep min of meer herkenbaar zijn: God, Allah, de Boeddha-natuur, Elohim, De Heere, De Godmens Jezus Christus, de Profeet, de Almachtige, Drie-eenheid, Brahman, Sjiva, Schepper, enz. enz. enz. Toch doen wij er goed aan, niet van de idee uit te gaan, dat iedere individuele gelovige in die groep onder deze namen hetzelfde verstaat. Er zullen overeenkomsten, maar ook grote verschillen zijn.

Het geven van namen aan de/het Onnoembare vindt dus aan onze kant van de muur plaats en zegt niets over de geheimzinnige andere kant. Niets? Toch wel, denk ik. Het zegt iets over hoe ik die "*Andere Zijde*" beleef, hoe ik het ervaar, hoe ik dat zie. Het is als een medaille met twee zijden. Mijn kant is het bouwen van een relatie. Ik geef die Onbekendheid een naam, zodat ik het kan aanspreken. Maar het heeft ook een andere kant: het toont iets van de andere zijde, zoals die bij iemand overkomt. Het zegt ook iets over de vraag: hoe beleeft deze of die persoon de Werkelijkheid achter al onze woorden? In die zin zegt het ook iets over de Onnoembare.

Hier wordt ervaring tot openbaring. Grote mystici als Mozes, Jezus van Nazareth, de Boeddha, Mohammed, spraken over hun ervaringen met die Ene. En als mensen zich herkennen in deze speciale visie op het Mysterie en dit beleven als voor-hen-lichtgevend-en-heilzaam, ontstaat een beweging, een geloofsgroep, een kerk, een religie, met eigen namen, woorden en constructen. Dus worden de volgelingen van Jezus Christus Christenen genoemd en de volgelingen van de Boeddha Boeddhisten. En bestaan er Hindoes en Moslims. En zoals een mens op heel verschillende manieren door andere mensen ervaren kan worden, zo ook het Mysterie achter al onze woorden. Het gaat steeds over hetzelfde Mysterie, maar dit licht steeds in andere kleuren op voor degenen, die het ervaren. En die verschillende kleuren hebben natuurlijk alles te maken met de eigen geschiedenis, cultuur, leefomgeving, taal. Kortom: met de eigen zeer specifieke plaats in het leven. De rijkdom aan verschillen laat dus tegelijkertijd de rijkdom aan mogelijkheden zien, om de Mysterieuze Werkelijkheid aan het licht te brengen.

Maar in iedere godsdienst zullen er mannen en vrouwen zijn, die willen tasten naar die Werkelijkheid-achter-alle-verschillende-bewoordingen. Die willen opgaan in de ENE, die ten grondslag ligt aan alle verschillen. Die verliefd geworden zijn op de Schoonheid achter alle schoonheid en de Stilte achter alle woorden. Die deze zoektocht naar de Tuin achter de poortloze muur van onze

begrippen: beschrijven, bezingen, in kaart brengen. "Mystici" worden zij genoemd. maar een betere naam zou zijn: "Mystagogen", want zij willen mensen leren om verder te gaan, dan onze wegen reiken. Om verder te gaan in het Oneindige en daar te zijn met Wie is. Om op te gaan in de Werkelijkheid. "Esse est deus", schreef Meister Eckhart o.p.: het zijn zelf is God(delijk). Want hier vallen de beide zoekrichtingen, die ik probeerde te beschrijven, samen. Het geheim van de dingen, achter al onze begrippen, is dezelfde Werkelijkheid als de verborgen Tuin, die mystici proberen te bereiken en waar naar toe zij anderen de weg willen wijzen.

"God kan nergens anders zijn dan overal", schreef een hedendaagse Franse filosoof.

En alweer Meister Eckhart o.p.:

(Over Genesis 1.) Het zijn is God.....Dus als God niet is, is er niets.....God werkt alles, wat Hij schept, werkt en doet, in Zichzelf. Want wat buiten God is en buiten God wordt, is en wordt buiten het zijn. Ja, dan wordt het absoluut niet, want het zijn is de grens van alle worden.....het is dus een verkeerde voorstelling, alsof God de geschapen dingen buiten Zichzelf gezet had in een soort van onbegrensde leegte.

God riep de dingen uit het niets: uit het niet-zijn, tot het zijn, dat zij in Hem vinden. Waar zouden de schepselen kunnen zijn, als ze niet in het zijn, als oergrond, zouden zijn?Buiten het zijn kan er niets zijn.....Hij heeft dus alles "In den beginne" geschapen, want in Zichzelf, in het "in den beginne" zelf.(Alles is in God:NU)

God heeft alles zo geschapen, dat Hij niet met scheppen opgehouden is, maar dat Hij altijd door schept en tot scheppen komt.
(Opus tripartitum)

=====

Hoofdstuk 4.

Panentheïsme en barmhartigheid.

"Het zijn is God". Met een theologisch vakwoord noemen wij dit Panentheïsme. Geen pantheïsme, want God is groter dan de gegeven werkelijkheid. Maar de gegeven werkelijkheid is wel binnen God en het is in zijn bestaan zelf deel van God. Respect voor de natuur en de leefomgeving, en voor de mens, is dus op hetzelfde moment erediens: respect voor de Godsopenbaring in deze concrete natuur, in deze concrete mens.

Ik verwoord het in een vergelijking. Stel: je woont in een gesloten tent. Op de vloer staan jouw vertrouwde meubels. Aan de wanden hangen jouw vertrouwde schilderijen. Het licht en de temperatuur zijn er, zoals jij dat wenst. Het is jouw wereld, jouw levensruimte. Dan opent iemand of iets ineens of langzamerhand de flappen van je tent. Jouw kleine ruimte blijkt te staan in een onmetelijk grote Ruimte. De onmetelijkheid en het licht overweldigt je, beangstigt je, verblindt je, zodat je even niets ziet. Jouw kleine ruimte blijkt deel te zijn van een oneindig grote Ruimte, die jouw ruimte omvat en overstijgt. Waar je altijd al in was en waar je nooit uit kunt vallen, wat er ook gebeurt. Een Ruimte, die niet buiten jou is, maar in jou en rond jou. Een Ruimte, waar jij en jouw levensruimte deel van uitmaken. En die toch onmetelijk veel groter is dan jouw ruimte. Misschien was je wel op zoek naar die Ruimte. Dan zocht je, wat jou allang gevonden had.

In die Ruimte bevindt zich alles wat bestaat en leeft. Individuen en geloofsgemeenschappen, de natuur en de schoonheid van de muziek, de symfonieën van Mozart en de gedichten van Rutger Kopland. enz. Overal kan de tent opengaan en mij een blik gunnen op die ontzaglijke vlakte, waarvan ieder onderdeel deel uitmaakt. *"Er is vandaag weer veel meer, dan er is"*, dichtte Richard Schuagt. Maar als ieder onderdeel deel uitmaakt van de ene Ruimte, waarvan ook ik deel uitmaak, dan moet die Ruimte vervuld zijn van mededogen. Het barmhartig-zijn voor de ander is dan het barmhartig-zijn voor mijzelf-als-deel-van-

die-ruimte. Ik begrijp, waarom Meister Eckhart o.p. eens in een preek uitriep: "*Wie niet in al mijn preken het woord barmhartigheid hoort, heeft er niets van begrepen.*" "*Wat je de minste der Mijnen gedaan hebt, heb je Mij gedaan*", zei Jezus van Nazareth, die zich hier blijkbaar vereenzelfdigde met die Ruimte. ("*Wie Mij ziet, ziet de Vader*") . In de fundamentele verbondenheid binnen de ene Ruimte is jouw pijn onze pijn en mijn vreugde onze vreugde.

En ik begrijp, dat er in iedere godsdienst vrouwen en mannen zullen zijn, die de grenzen van hun speciale geloof doorbreken, omdat zij die Ruimte gezien en ervaren hebben. Mystici, die de eenheid-boven-verdeeldheid aanvoelen en zoeken. En die dat zoeken naar die enorme vlakke bij elkaar herkennen en erkennen. Zoals een mysticus uit de Islam zei: "*Voor een echte gelovige maakt het niet meer uit, of hij/zij bidt in een kerk of een synagoge, een tempel of een moskee*". Zij zoeken niet een soort van grootste gemene deler van godsdiensten, door de verschillen te vergeten en de overeenkomsten uit te vergroten. Maar zij weten, dat achter ieder woord, ieder gebed, ieder dogma, ieder heilig boek, iedere liturgie, iedere kerkelijke structuur - hoe verschillend ook - het verlangen meeklinkt naar dat "*Ene zijn, dat alles verbindt*".(Soefi-mystiek) dat relativeert alle verschillen, zowel in hun zwaarwichtigheid, als in hun zoeken naar een relatie met die Ruimte.

In zijn brief aan de Christen-inwoners van de stad Corinthe tekende Paulus die fundamentele eenheid in een ander beeld: de vergelijking met een lichaam.

"Alle ledematen, hoe vele ook, maken tezamen één lichaam uit.....Veronderstel dat de voet zegt: omdat ik geen hand ben, behoor ik niet tot het lichaam; behoort hij daarom niet tot het lichaam?Het oog kan niet tot de hand zeggen: ik heb je niet nodig,.....Wanneer één lid lijdt, delen alle ledematen in het lijden; wordt één lid geëerd, alle delen in de vreugde".(1 Korintiërs, 12,12-31.)

Het Zen-boeddhisme kent een hymne, die dezelfde eenheid-in-mededogen onder woorden brengt: de Avatamsaka Sutra. (Bloemenkrans-hymne. In oudste versie rond 150 na Chr.)

"Het Grote Mededogen is de essentie van de meditatie.....Dit is de plaats van al degenen, die getekend zijn door liefde en mededogen. Wanneer zij zien hoe andere wezens lijden, zijn zij bereid in dit lijden af te dalen en precies dezelfde pijn te ervaren in zichzelf.....Dit is de plaats van hen.....die hun toewijding tot steeds diepere rijpheid laten komen, en die dit doen voor en met de gehele werkelijkheid als één enkel wezen....."

Metaforen. Alweer zo'n moeilijk woord!

In de filosofie en theologie spreekt men over metaforen, als het gaat over menselijke woorden voor de Onnoembare. Dat wil zeggen, dat wij een naam voor God gebruiken, die uit ónze wereld stamt, maar toch op een of andere wijze verwijst naar gene zijde. Een voorbeeld: Wij noemen God "Onze vader", niet omdat Hij een Vader is in onze betekenis van het woord. Maar omdat Hij op een of andere wijze lijkt op een vader, zoals wij die kennen. Tenminste: dat veronderstellen wij. Toen ik zelf theologie studeerde knikte ik ijverig, als ik dit woord "metafoor" hoorde. Ik dacht dat ik het begreep. maar nu ik erop terugkijk, begreep ik er niets van. Want in feite werd gezegd: "Lees maar; er staat toch niet wat er staat". Maar wat staat er dan nog?

Ik was een aantal jaren geleden op vakantie in Griekenland. Ineens zag ik, dat het woord "metaphora" in de taal, van waaruit het stamde, helemaal niet zo filosofisch en abstract was, maar heel concreet, heel tastbaar. Een mediafora is heel gewoon: een vrachtwagentje, waarmee koopwaar van het ene dorp naar het andere getransporteerd wordt, in de hoop, dat er daar vraag naar is. En ineens ging mij een licht op.

Wij nemen woorden, namen, die voor ons waardevol en kostbaar zijn. Woorden als : Vader, Moeder, Onvoorwaardelijke liefde, Barmhartigheid, Vergeving, Genade. En nog veel andere, ons dierbare woorden. Die zenden wij naar "DE ANDERE ZIJDE",

in de hoop, dat er in God vraag naar is; dat God deze namen boeiend vindt en er ons respect en onze liefde in hoort. Hoe die woorden, die namen, in feite aankomen in dat andere dorp weten wij niet. Wij hopen er het beste van. Vandaar, dat wij ook het volste recht hebben om sommige namen, woorden te vervangen door andere, omdat die ons nu veel waardevoller en kostbaarder lijken, dan de versleten en achterhaalde namen en woorden, die wij vroeger naar dat onbekende Godsdorp in de verte zonden.

Een voorbeeld: In de Middeleeuwen vond men, dat God een machtig alleenheerser was, die het recht onomstotelijk vasthield en dus degenen, die tegen dit recht ingingen, zwaar zou straffen. Men tekende God als de ideale koning, zoals men een vorst in die tijd zag: een machtig mens, die alle touwtjes in handen houdt, de regels vaststelt, het recht handhaaft en oordeelt, en eist, dat Zijn wil geschiedt. Dus wee de onrechtvaardigen, de misdadigers en de ketters! Want de maatschappij en de kerk hadden natuurlijk de opdracht om die wil van God met alle mogelijke middelen uit te voeren. "*God wil het!*" was de strijdkreet, waarmee de kruistochters optrokken tegen de Moslims en tegen de ketters in Zuid Frankrijk (rond 1210). Het verdrijven van Joden en Moslims uit Spanje (1600); het opsluiten van Joden in getto's; de Inquisitie; dat alles was natuurlijk een logisch vervolg van deze gedachtegang. God mag weten hoeveel pijn, ellende, vernietiging en dood deze vorm van geloof in God heeft teweeg gebracht.

In onze tijd en vanuit onze cultuur houden wij niet meer van het beeld van een absolute vorst, die zonder meer moet gehoorzaamd worden, op straffe van.....In onze ogen moet God - en dus ook Zijn kerk! - meer democratisch worden, meer opkomend voor de rechten van het individu: rechten van de vrouw, van vrije meningsuiting, van meebeslissen, van sexueel anders zijn dan anderen, enz. Wij willen God niet meer beleven als de top van een machtspiramide, maar als onze metgezel op de weg door het leven.

En wij accepteren steeds minder, dat kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders met een beroep op de vroegere

Godswoorden en Godsnamen vasthouden aan de traditionele regels en opvattingen, met als argument, dat uit de traditie blijkt, dat God het zo wil. Wij willen andere woorden en waarden in ons vrachtwagentje laden en sturen naar dat andere dorp, naar God. Waarden, die ons nu dierbaar en waardevol zijn. Waarden die in ons aanvoelen de plaats innemen van vroegere waarden, die ons nu te versleten zijn.

Zo hebben wij ook andere beelden van God afgeschaft of gewoon "vergeten". Zelfs als die beelden voorkomen in de Bijbel. Wij gebruiken dan argumenten als: "die beelden van God zijn tijdgebonden. Zij geven een beeld van het benarde volk, dat zich staande moest houden tegenover grootmachten in de omgeving, enz."

Dat is natuurlijk waar, maar belangrijker lijkt mij het feit, dat wij ook in zogenaamd "geopenbaarde" beelden van God een selectie toepassen. Sommige beelden van de Onafbeeldbare willen wij niet meer voor God en in ons geloven gebruiken, ook al staan zij in de Bijbel. Andere beelden spreken ons in onze tijd wel aan, en die gebruiken wij dan graag. Dan kunnen wij nog steeds eerlijk zeggen: "Ik geloof in de God van de Bijbel", ook al ging dat geloof eerst door de smeltkroes van ons eigen aanvoelen. Zo is het "Weten, dat ik het niet weet" erg bevrijdend, want het relativeert al ons spreken over de Onnoembare, zelfs als wij het vinden in de Heilige Schrift.

=====

Hoofdstuk 5.

Openbaring en ervaring.

Maar wat moeten wij aan met het in vele kerken en religies zo zwaarwichtige woord: "Openbaring"? Is het toch niet zo, dat sommige woorden, uitspraken, boeken, Godsbeelden wel degelijk van de andere Zijde tot ons gekomen zijn, via geïnspireerde boodschappers en profeten? Zegt men in de Rooms-katholieke kerken na lezing uit de Bijbel niet terecht: "Woord van God"; waarop de gemeenschap antwoordt: "God zij dank"?

Ik voor mij beantwoord deze vragen als volgt. Er waren zeer begeesterde mensen, - zij zijn er nog steeds - die een vaak nieuw licht wierpen op het Godsbesef, de relatie met God, en de relatie tussen mensen en de schepping vanuit dat nieuwe besef van God, vanuit hun diepe gevoel van verbondenheid en eenheid met God. Zij lieten ook zien, dat het heel heilzaam was om zó over God en Godsdienst te denken en te handelen. In hun ervaring, hun woorden en daden lichtte een God op, die verrassend nieuw en bevrijdend was. Mensen om hen heen raakten door die profeten zo geboeid, dat zij hun boodschap begonnen op te schrijven. Voor hen en voor heel velen na hen, was deze nieuwe ervaring een openbaring: zó groots hadden wij nog nooit over de Onnoembare gedacht! Wij zagen en zien de Onzienlijke vanaf nu in een nieuw en vaak verrassend licht. God openbaart zich dus verrassend nieuw via de ervaringen van deze begenadigde mensen, van Mozes, Jesaia, Jezus van Nazareth, Mohammed, de Boeddha, enz. En wij mogen dan met recht en reden zeggen: "Goddank, dat wij deze nieuwe wijsheid aangereikt krijgen".

Het panentheïsme leert ons trouwens, dat de Eeuwige zich openbaart in alles en allen, die bestaan en leven, bestonden en geleefd hebben. Als God nergens anders kan zijn dan overal, is de gehele kosmos en elk onderdeel ervan een Godsopenbaring. Dit wordt prachtig uitgebeeld in het eerste verhaal van het boek Genesis, waarin God steeds een woord spreekt, en dan wordt dit woord een feit in de realiteit. De bergen, de zon en de maan, de zee en de rivieren, de dieren en de mensen, ik zelf : wij zijn

materie geworden, vlees en bloed geworden "Woorden van God". Soms komt dat zó prachtig aan het licht, dat wij zelfs spreken van "geïnspireerde - door Gods Geest begeleide - kunstenaars", mensen, die de echo van oneindige schoonheid even aanwezig konden brengen. Zoals in een symfonie van Mozart, in een cantate van Bach, in een gedicht of schilderij, in onbaatzuchtige liefde of onverdiende vergeving.

Zo kan ook een mens zo Goddelijk mooi zijn, dat wij kunnen en durven zeggen: "Jezus, daar gaat God!" In zo'n mens is Gods woord: "*Laat ons mensen maken naar Ons beeld en gelijkenis*", zo ontroerend wáár geworden, dat de evangelist Johannes kon zeggen: "*Het Woord is vlees geworden en heeft onder ons gewoond*". (Johannes, 1.) In diezelfde Johanneïsche traditie kon dan ook geschreven worden: "*Niemand heeft ooit God gezien. De eniggeboren Zoon, die in de schoot des Vaders is, Hij heeft Hem doen kennen*". (Joh. 1, 18) Wij zouden zeggen: zo ziet Gods Woord er uit, als het vlees en bloed geworden is.

Het lijkt mij overigens erg kleingeestig om die Godsopenbaring alleen te erkennen in één enkele traditie en niet in andere. Als ik dus beweer, dat God zich alleen authentiek openbaart in de Joods-christelijke traditie en niet in het Boeddhisme, Hindoeïsme, de Islam, enz. Nog beklemmender wordt de gouden gevangenis, waarin wij God stoppen, als wij beweren, dat God zich alleen werkelijk laat kennen en ontmoeten in de Rooms-katholieke traditie, of alleen in het geloof van de Soenieten. Dit is een van de ergste oorzaken van ontzaglijk veel leed, dat mensen mensen aandoen omwille van hun zogenaamde vaste geloof in God. Ook de Christenen hebben in dit opzicht zeer vuile handen, ondanks het feit, dat zij in een Goddelijk mooi mens geloven, die bad: "*Mogen allen één zijn*"; en over heidenen zei: "*Zo'n groot geloof heb ik in Israel niet gevonden*".

Deze "Diepe oecumene", waar mensen uit heel verschillende religies elkaar herkennen op een laag van diepere eenheid, die ligt achter en onder alle verschillen en tegenstellingen - en dat

zonder die verschillen te bagatelliseren! - vind je vaak in uitspraken van mystici uit verschillende religies. Zo schreef een mysticus uit de Islam, rond 1250: "*Voor de ware gelovige maakt het niet meer uit, of hij/zij bidt in een kerk of in een synagoge, in een tempel of in een moskee*". En Meister Eckhart o.p. rond diezelfde tijd: "*Wie God alleen maar vindt in de kerk of tijdens de vieringen, maar niet in de stal of de schuur, heeft er weinig van begrepen*".

Dat gevoel van verbondenheid voorbij alle verschillen wordt modern uitgedrukt in het boek en de film over het "Leven van Pi". Het jongetje Pi wordt tegelijkertijd Hindoe, Christen en Moslim. omdat hij in al die verschillende Godsdiensten zo veel moois ontdekt. De voorgangers van die verschillende religies proberen zijn ouders ervan te overtuigen, dat zoiets echt niet kan en mag! Zijn modern denkende vader weet geen raad met de Godsdienst van zijn zoon: "Hij verzamelt religies, zoals een hond vlooiën". Maar de moeder van Pi zegt nadenkend: "Zou dat wellicht de religieuze toekomst van India zijn?" Ook in ons eigen land is dit "behoren bij verschillende religies tegelijkertijd" - Multiple religious belonging - in de praktijk te zien. Het is nu ook een onderwerp van theologische reflectie geworden op de Vrije Universiteit van Amsterdam.

Het is een soort Mozaïekspiritualiteit. De individuele gelovige maakt zich een eigen geloofsmozaïek, met elementen, die ontleend worden aan verschillende Godsdienstige tradities. Daarbij bekeren zij zich niet totaal tot een of andere religieuze stroming, maar ontlene, wat hen hier en nu op hun Weg helpt. Christenen doen dan aan Zen-meditatie. Rooms-katholieken hebben een Mariabeeld én een afbeelding van de Boeddha in hun kamer en volgen cursussen bij een Boeddhistische monnik. Protestanten maken een stilte-retraite in een Rooms-katholiek klooster mee. Rooms-katholieken gaan te communie in een Anglicaanse viering, enz.

Ik vermoed, dat hier bewust of onbewust een diepe overtuiging achter schuil gaat, namelijk dat het gaat om mijn persoonlijke relatie met Die Ene. En dat Die Ene niet opgesloten

mag worden in de gouden kooi van een of andere kerk of Godsdienstige organisatie, ook al beweren de leiders van die Godsdienstige groepen het tegenovergestelde, als zij zeggen, dat deze deelname aan andermans religie verboden is. Eigenlijk ligt deze geloofshouding al vervat in de uitspraken over God, die zo vaak gebruikt werden en worden: "*Allah Hu Akbar*"; "*Dominus Omnium Maior*"; God is grootser dan al dit menselijk gedoe.

Ik mag dus gebruik maken van allerlei hulpmiddelen, die anderen hebben ontdekt om de relatie met God te openen, te sterken, te onderhouden. Mijn persoonlijke keuze, aanleg en mogelijkheden bepalen dan, wat wel en wat niet past in mijn zoeken naar God. En overmorgen kan ik uitgekeken zijn op een van de stukjes van mijn mozaïek en een boeiend stukje ergens anders ontdekken, bij voorbeeld in de wijze, waarop de Indianen omgingen met de natuur, waarmee zij zich nauw verbonden voelden. Als dit stukje mij hier en nu weer verder helpt, dan bouw ik het in.

"Ruimte": nieuwe naam voor de Onnoembare?

Elke naam voor de Onnoembare heeft zijn voordelen en zijn schaduwzijden. Of je God nu "Vader" noemt (waar blijft het vrouwelijk-moederlijke?) of "Heere" (waarom voorkomt Hij niet het afschuwelijke lijden van goede mensen, als Hij die macht heeft?) , "Almachtige" (merk ik bitter weinig van, als ik Hem om hulp bid!), of "Rechtvaardige" (maar God voorkomt niet, dat de grootste bekken altijd hier op aarde winnen!) "Opkomend voor onschuldige slachtoffers" (Waar was Hij dan in de concentratiekampen, toen miljoenen onschuldigen van Zijn eigen geliefde Joodse volk werden vermoord?!) "Schepper van al wat bestaat en leeft" (en toch de evolutieleer?!). En zo kunnen wij nog een tijdje doorgaan. Kortom: wij weten, dat wij het niet weten. En iedere Naam voor de Onnoembare is een menselijke poging om een relatie aan te gaan met dat mysterieuze Godsdorp aan de Andere Zijde.

Zo wilde Meister Eckhart o.p. het woord "God" vervangen door de naam: "Godheid". Want dit woord "God" werkt te veel als

container voor allerlei menselijke projecties en invullingen, Toch vermoed ik, dat hij bij zichzelf moest grinniken, toen hij dit in een preek voorstelde. Want die Naam "Godheid" ontkomt natuurlijk evenmin aan het feit, dat het aan de menselijke zijde van de Poortloze Muur wordt gefabriceerd en dus alweer niets wezenlijks zegt over de mysterieuze Andere Zijde. Winst is, dat deze naam iets minder gevoelig is voor al te persoonsgebonden projecties. Verlies is, dat hij meer abstract is en dus minder geschikt voor het dragen van een persoonlijke relatie met het Goddelijke. Als ik het Mysterie met een persoonsnaam aanspreek, helpt mij dat om een persoonlijke relatie op te bouwen. Ik kan dan zeggen: "GJ....."

Ik zag op de televisie een uitzending, waarin een paar Nederlanders werden gevolgd, die op zoek waren naar God. Een van hen lukte het maar niet om zich een God voor te stellen, laat staan er een relatie mee aan te gaan en tot Hem te spreken, hoe hij zijn best ook deed. Hij ontmoette een wijs mens in Zuid Amerika, die hem toen vroeg: "Welk woord is je dan wel heel dierbaar en waardevol?" De Nederlander antwoordde: "Het woord LIEFDE.". Toen zei de ander: "Neem dat woord dan eens als richting voor je bidden en je zoeken!" En het werkte! De deur naar de Andere Zijde ging voor de Nederlander open.

Nu de Naam: God is "RUIMTE".

Zoals iedere naam voor de Onnoembare, heeft ook deze naam zijn voordelen en zijn nadelen. "Ruimte" is een mooi, open woord. "Iemand de ruimte geven"; ruimte om te ademen". "Ruimhartig en ruimdenkend". Even zoveel situaties, die je jezelf en anderen toewenst. Sommige mystici gebruiken het woord "ruimte" graag om er de innerlijke intieme aanwezigheid van de GELIEFDE mee aan te duiden. Eckhart: "Het burchtje van de ziel". Teresa van Avila: "De binnenkamer in het kasteel van de ziel". De grootse ruimte van een Gotische kathedraal, de stille, intieme ruimte van een crypte, de veilige ruimte van de binnenkamer: ervaringen, die ons kunnen raken, soms zelfs ontroeren.

De grootse ruimte van een Gotische kathedraal. Beeld van de Onafbeeldbare. Je bent er welkom; je mag er bidden, rondlopen, preken, vieren, mediteren, bewonderen. Jij bent een deel van die ruimte, maar de ruimte is tegelijkertijd ontzaglijk veel groter, dan jij bent. Zelfs als de ruimte vol is met duizenden mensen, ligt er als het ware wat stof op de vloer. Wij reiken tot maximaal twee meter hoogte, maar de ruimte strekt zich nog tientallen meters boven ons uit. Ook de doden zijn in de ruimte aanwezig, want zij liggen begraven onder de vloer. Wat wij er ook vieren en preken, beweren en leren, wat wij er ook als absolute waarheid verkondigen; als wij weggaan, blijft de ruimte achter, stil, open en leeg. Die lege ruimte relativeert dus al onze zwaarwichtige woorden en plechtige vieringen. Zij mogen er in plaatsvinden, maar de ruimte is en blijft open, leeg, ontvankelijk voor andere geloven, vieringen, dogma's.

De ruimte van de kathedraal van Cordoba staat in de ruimte van een grootse moskee, die op de plaats staat van de ruimte van een vroege Christelijke kerk, die op de plaats stond van een Romeins heiligdom. De "Notre Dame"-kathedraal van Chartres staat op de plaats van een voor de Kelten heilige bron, waar een godin werd vereerd. Onder de Middeleeuwse kerk van Elst vond men bij opgravingen de restanten van twee tempels uit de vóór-christelijke periode. Godsdiensten komen en gaan. De heilige ruimte blijft. Niet voor niets noemen wij daarom zo'n heilige ruimte een "dom". Zo de dom van Keulen en van Utrecht. "**Dominus Omnium Maior**": God is grootser (dan dit alles) Zo symboliseert een kathedraal de overweldigende presentie van God, waarin alles en iedereen in tijd en eeuwigheid een plaats heeft, maar die zich soms presenteert als afwezigheid, als leegte. Lege Ruimte of Ruime Leegte: twee zijden van eenzelfde medaille.

Of neem de stille, intieme ruimte van een crypte, met zijn associaties van geborgenheid, veiligheid, rust, tot zichzelf komen. De binnenkamer, waar je jezelf mag zijn, ongezien door de buitenwereld en die buitenwereld even ook zelf niet ziende. De plek, die de weg wijst naar de innerlijke, stille, lege ruimte in mijn

eigen geest, die ik in de meditatie probeer te bereiken.

Maar de naam "ruimte" voor de Onnoembare heeft natuurlijk ook een nadeel. De persoonlijke toets dreigt verloren te gaan in dit prachtige, maar onpersoonlijke beeld. Hoe tegen een Ruimte te zeggen: "Gij, die weet wat in mensen omgaat aan hoop en twijfel, drift, plezier, onzekerheid". (Huub Oosterhuis) Hoe tegen een ruimte te zeggen: "mijn Lief"?

Of een andere Naam: God is "LICHT".

Licht zelf is onzichtbaar. De donkere ruimte van de kosmos is vol van onzichtbaar licht. Pas als het iets of iemand raakt, wordt het zichtbaar. Wat je ziet zijn de mensen en de dingen, die aangeraakt worden door het Licht.

Mag ik wellicht óók zeggen: God zelf is als Licht: onzichtbaar. Wat wij zien zijn de mensen en de dingen, die aangeraakt worden door het Licht - door God.

Deze naam voor de Onnoembare is erg geliefd. Het Boeddhisme spreekt over de "Verlichting". Van Jezus van Nazareth wordt gezegd: "Ik ben het Licht van de wereld". Het evangelie van Johannes begint met: "In hem was leven en dat leven was het licht van de mensen" (hfst. 1). En het boeiende in het scheppingsverhaal van Genesis 1 is, dat God als eerste het licht scheidt, zelfs vóór het ontstaan van de lichtgevende krachten: zon, maan, sterren. Alsof licht een zelfstandige grootheid is, het eerst uitvloeiende uit God. Blijkbaar is volgens de schrijver het eerste, dat je van God ziet, het licht.

Het licht is bevrijdend, het verdrijft de duisternis. Het geeft weer inzicht en uitzicht, is dus bron van nieuwe mogelijkheden en van hoop. Wij zeggen, dat ons soms een licht opgaat. Aan overledenen wordt toegebeden, dat zij mogen leven in het eeuwige Licht. En als blijvend teken van onze dralende aanwezigheid - en van ons liefdevol gedenken van anderen - ontsteken wij soms een lichtje, als wij ergens een kerk bezoeken. Dit is dus een heel treffende naam voor de Onnoembare.

Toch heeft ook deze naam zijn eenzijdigheden. Soms moeten mensen de Aanwezige juist in duisternis ervaren, in afwezigheid van licht, in de "Noche Oscura", de donkere nacht, waar Johannes van het Kruis (ongev.1550) over schreef. Ik las de woorden van Ruusbroec (ongev. 1350) :

*"God is eeuwige ledigheid, duisternis, niet te vatten in taal en beelden.....
afgrondelijke diepte..... duistere stilte en een wilde woestijn".*

(ARJAN BROERS: "Dwarssluggers in de Naam van God". Mystici van Hadewych tot Hillesum. Baarn, 2002, blz. 88.)

"God is duizelingwekkende duisternis".

(Simeon Neotheologos. Geciteerd door: TON LATHOUWERS: "The language of Fullness and the language of Emptiness"

Dialogue between the Russian Orthodox church and Buddhism, A paradox?

In groepsgesprekken over godsdienstige ervaringen bemerk ik soms, dat mensen, die Lichtervaringen hebben mogen meemaken, soms zo dwingend aanwezig kunnen zijn in hun beschrijvingen, dat zij anderen, die het met minder moeten doen, intimideren. Trouwens: is die ervaring van duisternis, van het niet-weten, minder? Wellicht benadert die nuchtere benadering van het "Weten, dat je het niet weet", het mysterie beter. Het laat de Ongeziene en Onzichtbare meer in Zijn waarde-van-onkenbaarheid. Het kon dus wel eens dichter bij God komen, dan alle lichtervaringen bij elkaar.

Professor E. Schillebeekcx o.p. sprak over de "Negatieve contrastervaring": het in een meelevend mens, bij confrontatie met verschrikkelijk lijden of schrijnend onrecht, schreeuwende gevoel: "Dit is NIET goed! Dit kan nooit de bedoeling van het leven geweest zijn! Dit mag gewoonweg niet waar zijn!" Impliciet een schreeuw om goedheid en heil, liefde en verlossing, een schreeuw om "God".

De Deense filosoof/theoloog Sören Kierkegaard(1813-1855) zei over die innerlijke duisternis: Je moet de vertwijfeling of wanhoop binnentreden, erin gaan, deze aangaan, er doorheen gaan en er zo voor kiezen. Dus in plaats van de angst ervoor weg te leuteren of anderszins weg te duwen en te ontlopen, moet je deze onder ogen komen. Doe je dat, dan kom je deze wanhoop en de angst ervoor uiteindelijk te boven. Want dan kies je voor het diepste in

jezelf, precies datgene waarvoor je doorgaans wegloopt en waardoor je dan in vertwijfeling raakt. En waarom loop je ervoor weg? Omdat dat diepste, dat je bent, of waaraan je deel hebt, tegelijk het meest ongrijpbare en onzekere is, dat er is. Kierkegaard nodigt je uit om de sprong in dat diepe te wagen: de afgrond waarin je tuurt als de bodem onder je voeten is weggeslagen. En zen doet hetzelfde. Want zen wijst ook opvallend genoeg, in plaats van over vertwijfeling, over de "Grote twijfel" of "het blok van de grote twijfel".

(TON LATHOUWERS e.a.: "De moed tot het onmogelijke". Asoka, Rotterdam, tweede druk, blz.11.)

Kierkegaard schreef in zijn dagboek: *"Alleen uitzichtloosheid die tot vertwijfeling wordt, kan in iemand het allerdiepste naar boven brengen"*.

(Geciteerde werk, blz. 41.)

In zo'n totaal wanhopige situatie word je met je rug tegen de muur geduwd en is er geen uitkomst meer. Als die muur breekt, is dat de grote doorbraak, waar mystici over spreken. Als er niets meer over blijft om op te hopen, blijft God over. Maar nu een God, die - volgens Kierkegaard en de Russische filosoof Sjestov - een en al mogelijkheid is. God krijgt een nieuwe naam: *".....God betekent, dat alles mogelijk is, oftewel dat alles mogelijk is, betekent God. Enkel en alleen hij, wiens hele wezen zo geschokt is, dat hij begrijpt dat alles mogelijk is, enkel en alleen hij heeft deel aan God"*.

("De moed tot het onmogelijke", blz.40)

Zo is iedere naam voor de Onnoembare een ontroerende poging om te zeggen wat toch nooit kan gezegd worden. En om een relatie van overgave en liefde aan te gaan met Die Ene.

En dat voert mij tot de voor mij ultieme vraag naar God:

"Wat kan oneindig Mededogen inbrengen in de strijd tegen fysieke of geestelijke macht, corruptie, onmenselijkheid, geweld, egoïsme, wraak, enz.?"

Niets! Of misschien toch.....?

En na dit alles geschreven te hebben las ik:

When Christianity aligns itself with power (and the mindset of power, which is the need to be right and always in control) there's simply very little

room for the darkness of faith; that spacious place where God is actually able to form us. We told individuals to have faith, but seldom modeled it at the corporate level, so very often the individual did not know how to do it. Good powerlessness (because there is also a bad powerlessness) allows you to "fall into the hands of the living God". You stop holding yourself up, so you can be held. There, wonderfully, you are not in control and only God needs to be right. That is always the very special space of any positive powerlessness and vulnerability, but it is admittedly rare.

Faith can only happen in this very special threshold space. You don't really "do faith", it happens to you when you give up control and all the steering of your ship. Frankly, we often do it when we have no other choice. Faith hardly ever happens when we rush to judgment or seek too-quick resolution of anything. Thus you see why faith will invariably be a minority and suspect position. And you also see why the saints always said that faith is a gift. You fall into it more than ever fully choosing it, and only then do you know how grace, love, and God can sustain you and strengthen you at very deep levels.

(Richard Rohr.)

En:

"Het geloof is in mensen: hun verlangen zichzelf te overstijgen en hun vermogen naar God te reiken. Dit verlangen zelf is een spoor van God in ons, de manier waarop God bij ons aanwezig is: in onze poging om naar Hem op te klimmen."

(Paul Tillich.)

God zit dus toch in onze bus, waarmee wij op weg zijn om God te zoeken!

=====

Hoofdstuk 6. Mijn eigen grondervaring.

"Ik ben de onuitsprekelijke stilte.
Ik ben het uitspreken van mijn Naam".
(Nag Hammadi-teksten: "Donder, volmaakt bewustzijn".)

"De gitzwarte nacht gaf mij
twee diepzwarte ogen
om daarmee naar licht te zoeken".

(Gu Cheng. China.)

"Het duistere schouwen zélf is de Weg".
(Johannes van het Kruis.)

Het was tijdens een training in pastorale vaardigheden, ongeveer 1972, dat mij een overdonderend gevoel overviel. Ik (dag)droomde 's morgens vroeg, dat ik in een diepe, glibberige put was terechtgekomen. Ik probeerde langs de wanden omhoog te klimmen om uit de put te komen, maar ik gleed steeds terug. Toen meende ik er beter aan te doen om dan maar verder de put in te zakken, naar beneden, in de hoop daar een bodem te vinden, vanwaar ik enige stevigheid zou hebben om mezelf te bevrijden. Die bodem was er niet! Ik zakte door de modder heen en kwam terecht in een duister, kolkend, kil niets, in een leegte.

Alle grond, waarop ik stond, alle zekerheden, die mijn leven schraagden, vielen onder mij weg. Zekerheden, zoals mijn geloof in mijzelf en in mijn functioneren als mens en als priester; het antwoord op de vraag, of ik wel een goed mens was; mijn katholieke geloofsovertuiging met zijn Bijbel, zijn dogma's en moraal; en mijn keuze voor het lid blijven van de orde van de Dominicanen. Kortom: mijn geloof in alles, wat mijn leven schraagde, gleed weg. Ik tuimelde voor mijn gevoel in een oneindige, kolkende, glibberige duisternis.

Het was een ontzaglijk schokkende ervaring en het heeft mij maanden gekost om weer wat "op de been" te komen, al bleef ik gelukkig wel in staat om mijn gewone werkzaamheden als leraar te verrichten. Samen met het geschenk van een praktisch

onvoorwaardelijke vriendschap van Monica was dat een groot houvast voor mij.

En toen, een tijd later, hoorde ik tijdens een lezing van de zen-leraar Ton Lathouwers bovenstaande Nag Hammadi-tekst. Het is een citaat uit de literatuur van de Gnosis, iets waarmee wij tijdens de studie van de theologie nooit echt kennis hadden gemaakt. (Met de literatuur van de mystici trouwens ook niet. "Ik ben de onuitsprekelijke stilte".

Pas lang na de boven beschreven ervaring "zag" ik het bevrijdende van dat "Geen grond meer onder de voet hebben en niets meer zeker weten". Dogma's, kerkelijke wetten en structuren, heilige boeken, sacrale teksten en handelingen, het waren niet meer en niet minder dan "vingers, die naar de maan wijzen". Hopelijk wijzen ze in de goede richting. De maan raken, laat staan haar bevatten, kunnen zij nooit. (Spreuk uit de literatuur van het zenboeddhisme)

Ik las de woorden van Ruusbroec (ongev. 1350) :
"God is eeuwige ledigheid, duisternis, niet te vatten in taal en beelden.....afgrondelijke diepte..... duistere stilte en een wilde woestijn".

(ARJAN BROERS: "Dwarssluggers in de Naam van God". Mystici van Hadewych tot Hillesum. Baarn, 2002, blz. 88.)

"God is duizelingwekkende duisternis".

(Simeon Neotheologos. Geciteerd door: TON LATHOUWERS: "The language of Fullness and the language of Emptiness" .Dialogue between the Russian Orthodox church and Buddhism, A paradox?

Maar ook dat hadden ze mij in kerk en theologie nooit verteld.

En na vele jaren las ik in een studie: "Een belangrijk moment in de mystiek is de niets-ervaring".

(FRANS MAAS: "Er is meer God dan wij denken". Averbode/Kampen, 1989, blz.156.)

Nog weer later ontdekte ik, dat alle woorden over God eigenlijk waren als liefdespoëzie. De geliefde zegt van alles en

nog wat tot de GELIEFDE om uit te drukken wat toch nooit in woorden te vangen is. Alle woorden over God zijn "relatief" en dit in twee betekenissen:

Niet absoluut waar, dus nooit reikend over de afgrond-van-niet-weten, die ons van de Onnoembare scheidt.(Vgl het 14e eeuwse boek: "The Cloud of Unknowing".De wolk van het niet-weten.)

Maar wel relatief in de betekenis: een-relatie-aanduidend-en-vormend. Zo wordt de GELIEFDE: "Ik ben het uitspreken van Mijn Naam'. En juist omdat dit mijn specifieke vorm van liefdesrelatie met mijn Geliefde is, is deze relatieve vormgeving tegelijkertijd heilig.

Voor mij ging een poort open naar het land van de mystiek. Ik leerde iets aanvoelen van wat Meister Eckhart o.p. (ongev. 1315) bezielde. Johannes van het Kruis (Ongev.1550) kwam me niet meer zo onbekend voor. En ik kreeg langzamerhand het gevoel, dat ik vanuit de straat van het Katholicisme aangekomen was bij een wijdse watervlakte. Alle grote godsdienstige bewegingen zijn als brede rivieren, die uitkomen in een en dezelfde grootse oceaan. Vaak hoorde ik in de woorden van hun mystici, dat zij in eigen beelden probeerden te spreken over hetzelfde. Zoals een mysticus uit de traditie van de Islam het formuleerde:"Voor een ware gelovige maakt het niet meer uit, of hij/zij bidt in een kerk of een moskee, een tempel of een synagoge".

Ik begon aan te voelen - mede door eigen ervaring - wat het Zenboeddhisme bedoelt, wanneer ze bewust en meditatief probeert te reiken naar "HET-NIETS- ACHTER-DE-WOORDEN". (NIR-WANA). "De Wijsheid voorbij alle Wijsheid".

En weer later stootte ik "toevallig"op dat prachtige gebed van Gregorius van Nazianze (Ongev. 380 na Chr.)

"O, Gij, voorbij alle namen,
hoe anders U noemen, Onnoembare, Gij.
Hoe kunnen woorden U loven,
Gij door geen woorden te noemen?
Hoe zullen gedachten U bereiken,
Gij, door geen denken te begrijpen?"

Gij, enige, onuitsprekelijke, en elk woord komt van U.
Gij, enige, onkenbare, en alle kennis komt van U.
Al wie spreekt, al wie verstomt, verheerlijke Uw Naam.
Al wat denkt, al wat niet denken kan, verkondige uw lof.

Verwachting overal en stil verlangen,
alles reikhalst naar U, alles bidt tot U.
Terwijl al wie Uw innerlijk geheim bevroedt
een lied vol stilte zingt.

Voor U alleen blijft het al bestaan.
Naar U hunkeren alle dingen,
Gij, aller doel en eindmeet, Gij alleen....."
(Patrologia Graeca. S. Gregorii theol. Carminum,
liber 1, theologica, blz. 507-508.)

Het kwam en komt er voor mij dus op aan, dat ik de Leegte moet vervullen . En dat is heel wat anders dan "invullen" of "opvullen".

In een nogal "hardhandige" meditatie-training, 1993, in Oakland - California, waarbij de leraar ons urenlang geforceerd liet ademen, kwam de eerstgenoemde ervaring terug. Weer "bevond" ik me in een oneindige, donkere, lege ruimte. Mijn eerste gedachte was; "Nou, ik ben de afgelopen 20 jaar ook niet veel opgeschoten op mijn spirituele weg!" Maar toen bemerkte ik het verschil: de donkere ruimte was heel stil en heel rustig, als van fluweel. En ik voelde me als zwevend in die donkere ruimte, alsof ik gedragen werd. En ik meende enigszins aan te voelen, wat Johannes van het Kruis eens schreef: "Muziek van pure stilte".

En heel soms bespeur ik er - als de dralende parfumeur van de GELIEFDE, - een stille, milde Aanwezigheid.

"Want Gods grond en de grond van de ziel is één grond. Dit diepste hart van de werkelijkheid is onuitsprekelijk, door Eckhart

niettemin aangegeven als stil en donker en wijd. Daarom: "Het mooiste wat een mens over God kan zeggen is dit: dat hij uit innerlijke rijkdom kan zwijgen".

(FRANS MAAS: "Er is meer God dan wij denken". Kampen, 1989, blz. 180.)

P.S. Tijdens een vakantie in Griekenland zag ik een nest jonge zwaluwen uitkomen. De kleine diertjes zaten op een elektriciteitsdraad bij het nest en klemden zich stevig vast, terwijl de volwassen zwaluwen rond die draad vlogen en kapriolen uithaalden om te laten zien, dat de lucht je echt dragen kan! Maar je zag de kleintjes denken: "Ze kunnen me nog meer vertellen! Wie heeft ooit bewezen, dat ik niet op de grond smak, als ik deze draad loslaat?! En dat terrein daar beneden is het domein van mevrouw de Kat! Loslaten: mij niet gezien!"

Het werd een aanschouwelijke les voor mij: je leert nooit vliegen, als je de draad van de zekerheden niet loslaat. Zo werden ook jonge zwaluwen mijn meester.

N.B. Iemand schreef mij, dat zij het volgende gelezen had:

"Faith is about mystery, not a belief in an object or knowledge of a fact. Faith leads us into darkness where the only light is the mystery of God.

Symbols are what make the infinite, unknowable and incomprehensible approachable for us".(Karen Rose O.S.B.)

Beter kan ik het niet zeggen.

Leo Raph. A. de Jong o.p.

=====